

Kommission - men til hvad?

En kommission uden fri folkelig oplysning

Der er i øjeblikket nærmest konkurrence blandt to politiske partier, når det drejer om at få belyst det gennem flere år trængte folkeoplysnings- og foreningsområde.

Venstre er kommet med udspillet "Det folkelige engagements betydning", men er – selv om der i forlængelse af forslaget lå et ønske at få nedsat et udvalg til belysning af området - blevet overhalet indenom. De Radikale har nu i Folketinget fremsat et forslag om at nedsætte en kommission, der skal udrede baggrund og betingelser for, at folkeoplysningen og foreningslivet kan få bedre vilkår.

En instrumentel forståelse

Så langt så godt. Det er på tide, at civilsamfundet kommer under behandling, og at politikerne bliver opmærksomme på vigtigheden af at støtte de aktiviteter, der ligger her.

Derfor kan man undre sig, når man læser bemærkningerne til det radikale forslag. Der tales rigtignok om folkeoplysningens og foreningslivets betydning for demokratiudviklingen, men det, forslagsstillerne hovedsagelig vil have belyst, er, hvordan folkeoplysning og foreningsliv kan imødekomme det uddannelsespolitiske og arbejdsmarkedspolitiske behov, og hvorledes folkeoplysning og foreningsliv kan bidrage til at løse samfundsnyttige opgaver som sundhed, miljø og integration. Der tales om samfundsudbytte og målopfyldelse, og at det nu skal være kommunerne, der skal oprette folkeoplysningsudvalg og foreningsudvalg, for at vejlede folkeoplysning og foreningsliv om muligheder og tiltag.

Folkeoplysningen og foreningslivet skal således være et instrument for den stat (eller kommune), man ellers pr. tradition er en parallelbevægelse til, og det er langt fra de idealer om deltagerdemokrati, foreningsautonomi og fremme af personlig myndighed, vi ellers traditionelt hylder her i landet.

Civilsamfundet mister terræn

Den danske demokratimodel har i årtier bygget på et tæt samarbejde mellem civilsamfund, stat og marked i en ligeværdig "fordeling", hvor civilsamfundet er udvikler af menneskelige relationer, markedet er udtryk for udbud og efterspørgsel, og statens rolle er at lovgive. Denne tradition adskiller Danmark fra de fleste andre lande, vi ellers sammenligner os med, og det er bl.a. dette samarbejde, der har gjort det muligt at opbygge det danske velfærdssamfund.

Demokratimodellens balance har imidlertid forrykket sig i den senere tid, og civilsamfundet har mistet terræn. Folkeoplysningen og foreningslivet har inden for de sidste mange år oplevet en nedskæring i tilskuddene, der for længst har nået smertegrænsen. For stat og marked vil nu have tal og beviser på effektivitet på bordet og områder, der ikke kan måles, nedprioriteres. Spildet skal reduceres, og der skal være "value for money".

Som konsekvens har folkeoplysningen og foreningslivet forsøgt at tænke i nye løsninger, der i højere grad kan tilfredsstille dette og dermed udløse større tilskud. Det har givet sig udslag i aktiviteter, hvor man forsøger at føre bevis for, at deltagerens udkomme er brugbart i markedsøkonomiske og uddannelsespolitiske sammenhænge: At virksomheden kan måles og bruges i forhold til arbejdsmarked og den formelle uddannelsessektor, og at aktiviteterne kan bruges som en del af kommunernes sundhedsmæssige, miljømæssige og andre forpligtelser og som bevis på, at de opfylder kravet om borgerinddragelse. Foreningerne søger også at påvise, at de kan bidrage til kommunernes oplevelsesøkonomiske branding, der skal tiltrække nye virksomheder og nye (pengestærke) borgere – en satsning, som kommunalforsker Roger Buch i øvrigt har påvist, ikke har nogen virkning.

Livet er mere end arbejdslivet

Men er det den vej, vi skal gå? Skyder folkeoplysningen og foreningslivet ikke sig selv i foden? Folkeoplysningen og foreningslivet kan og skal ikke konkurrere med marked og stat ved primært at fokusere på og have travlt med at dokumentere deres bidrag til oplevelsesøkonomiske, uddannelsesmæssige og sociale opgaver – bidrag, som i øvrigt altid har været til stede.

Folkeoplysningen og foreningslivet skal i stedet fremhæve deres styrke: At oplyse, danne, give folk personlig udvikling og myndighed og give dem mulighed for at dyrke det gode liv uden for arbejdsliv og uddannelse.

For lige meget hvor meget identitet og personlig myndighed, man påstår, arbejdslivet giver, er det stadig ikke hele livet, og ikke alle ens behov kan opfyldes på en arbejdsplads. Og der er stadig brug for et liv uden for markedet og kompetenceræset – et liv uden stress og forbrug, med personlig udvikling i et herredømmefrit fællesskab, og med aktiviteter drevet af lyst og interesse. Og behovet bliver ikke mindre de næste år. Det er en vigtig faktor i globaliseringen, hvor oplevelser af almenmenneskelig art kan være med til at styrke den mellemmenneskelige kontakt.

Manglende tillid

I en af de mange undersøgelser, der i disse år vælter ind over os, udnævnes danskerne til verdens lykkeligste folk, bl.a. fordi vi har tillid til vore medmennesker.

Denne tillid er staten og kommunerne imidlertid ved at sætte over styr. For ved ikke at turde tage risikoen for at miste lidt her og lidt der på strandede projekter og ved at måle og veje alt - også de resultater, der kommer ud af deltagelse i folkeoplysning og fritidsliv - er tilliden til, at civilsamfundet er selvregulerende og selv ved, hvad der er godt for det, forsvundet.

Frihedsrettigheder truet

Det, vi har brug for, er derfor ikke en kun vurdering af, hvad folkeoplysning og foreningsliv kan tilføje uddannelserne og arbejdsmarkedet, men hvad det betyder for den enkeltes personlige udfoldelse og det gode liv, og for det medborgerlige samfund og det aktive deltagerdemokrati.

Det er derfor vigtigt, at en (eller flere) nye love for folkeoplysning og foreningsliv bliver ramme love, der sikrer, at indholds delen ligger hos deltagerne selv og ikke hviler på politikernes ønsker. For hvis det er tilfældet, er borgernes frihedsrettigheder og demokratiets principper truet. Politikerne er til for borgernes skyld, og ikke omvendt.

Bente Schindel,
Sekretariatsleder,
Kulturelle Samråd i Danmark